

Tržišni fundamentalisti su zla kob srpske ekonomije

By [Vera Vratuša](#)

In-depth Report: [THE BALKANS](#)

Global Research, February 23, 2010

[Pečat](#) 5 February 2010

Dok, čitajući ovih dana novinske crne hronike, javnost razmišlja kako su – „odmah tu pored nas“ – ljudi kao što su braća Šarić kreirali svoju „čudesno sunčanu stranu sveta“, a samo ponegde uspe da pročita i statistiku o onim postignućima tranzicije koja više podsećaju na učinak ratnih razaranja, nego na rezultate ostvarivanja ekonomskih reformi, pitanja o pukom preživljavanju postaju neodložna, koliko i promišljanja o „strategiji daljeg razvoja“.

Naša sagovornica, profesor sociologije na Beogradskom Univerzitetu Vera Vratuša, odgovarajući nedavno, u anketi prestoničkog dnevnika na pitanje „Šta Srbija treba prvo da reši u 2010.“, navela je upravo deo neslavnih tranzicionih „pogodaka“: oko 500.000 ljudi je izgubilo radno mesto, u prerađivačkoj industriji i građevinarstvu je ostalo zaposleno samo šest odsto od ukupnog broja zaposlenih, pokrivenost uvoza izvozom opala je sa 77 odsto 1990. na samo 47 odsto, dok je dug porastao za 2,8 odsto... Insistiranje na ovim činjenicama, nije jedino što je ovaj komentar izdvojilo od sličnih priloga.

Vaš komentar o potrebi preispitivanja strategije tranzicije u Srbiji, nedavno objavljen u dnevnoj štampi, izazvao je veliku pažnju. Rezultati koje i vi pominjete su poražavajući, ali „temeljita demokratska rasprava“ za koju se zalažete - izostaje. Šta je bilo odlučujuće za krah toliko željenih reformi u zemljama socijalizma?

Uslov da se konkretno odgovori na pitanje o glavnim uzrocima dosadašnjih poražavajućih rezultata 'tranzicije', tj. pre svega privatizacije, kako u Srbiji tako i u većini drugih zemalja istočne Evrope nakon 1989. godine, jeste prethodno preciziranje formulacije 'toliko željene reforme'. Ova preterano apstraktna formulacija naime prikriva da se u svim savremenim društvima stalno vodi više ili manje intenzivna klasna borba upravo oko nametanja vlastitih „želja“ suprotstavljenoj društvenoj grupaciji. Radi se zapravo o pokušaju ostvarivanja interesa suprotstavljenih klasa da očuvaju, kvantitativno promene ili kvalitativno preobrazu zatečene svojinske a sa njima i sve druge odnose, zavisno od toga koliko se '(ne)udobno' osećaju u okviru njih.

Drugim rečima, o uzrocima i posledicama 'tranzicije', moguće je govoriti samo sa nekog određenog klasnog stanovišta. To klasno stanovište po pravilu ostaje skriveno iza predstavljanja vlastitog stanovišta kao opšte-važećeg i samorazumljivog. Prikrivanju najviše doprinosi upotreba reči umirujuće neodređenog sadržaja kao što je to reforma.

Verujete da se značenje reči svesno zamagljuje već i u jeziku kojim se u društvu pojašnjavaju i „instaliraju“ korenite promene?

Ovoj jezičkoj skrivalici pribegla je tokom uspona na vlast staro-nova vladajuća klasa, sastavljena od pripadnika partijsko-državne, privredne i kulturne birokratije odnosno tehnokratije, te od sve krupnijih 'sitnih privatnika'. Bila je svesna da većina građana ne bi prihvatila na referendumu neophodnom kvalifikovanom većinom da sama sebi ukine Ustavom zagarantovani položaj samoupravitelja neotuđivom društvenom svojinom, te da ga zameni položajem najamnih radnika na tržištu rada. Bez obzira na sve očigledniji jaz između

ustavnih normi socijalističkog samoupravljanja i realnih odnosa nejednake moći unutar organizacija udruženog rada još od kraja šezdesetih godina prošlog veka, sva istraživanja javnog mnjenja su pokazivala, a pokazuju i dan danas, da su vrednosti egalitarizma i solidarnosti više rasprostranjene među širokim slojevima građana Srbije nego vrednosti privatnog vlasništva i tržišne konkurencije. Razlog za to ne treba tražiti u autoritarnom karakteru i ostacima tradicionalnog kolektizma u mentalitetu naročito industrijskih i poljoprivrednih radnika u do nedavno agrarnom i realno socijalističkom društvu, kao što su to skloni da čine teoretičari modernizma, nego u vekovnom klasnom iskustvu izrabljivanih i potlačenih, da krupna kapitalistička privatna svojina nije i ne može da bude temelj individualne slobode, nego samo ropstva velike većine građana lišenih pristupa sredstvima za preživljavanje.

U kom prelomnom trenutku je ovo što zovete „ropstvom“ postalo realna činjenica u životu građana?

Ovaj savremeni robovlasnički karakter krupne kapitalističke privatne svojine došao je naročito do izražaja nakon potpunog odustajanja mlađane buržoazije od dobrovoljne i tzv unutrašnje masovne decentralizovane privatizacije uz učešće zaposlenih u vlasništvu akcija preduzeća prema zakonu iz 1997. godine, te njene zamene 2001. godine ubrzanom prinudnom centralizovanom i većinski spoljašnjom tenderskom ili aukcijskom prodajom novim vlasnicima. Novi vlasnici, mahom nestručni i bez iskustva u odgovarajućoj privrednoj grani, u velikom broju su upropastili preuzeta preduzeća težeći da špekulišu nekretninama i građevinskim prostorom, umesto da povećaju njihovu proizvodnu efikasnost. Ovih dana svedoci smo kako 'neprikosnoveni vlasnik' „Navipa“ radnicima u štrajku uskraćuje hranu i vodu, ne bi li skrhao njihov otpor svojoj samovolji.

Možemo da zaključimo da ključni činilac enormnog obogaćenja mlađane buržoazije i njenih ideoloških predstavnika među stručnjacima raznih profila, s jedne strane, i pogibeljnog saterivanja na sam rub egzistencije širokih slojeva nezaposlenih, te slabo i neredovno plaćenih zaposlenih industrijskih i poljoprivrednih radnika, s druge, jeste privatizacija prirodnog bogatstva i društvenim radom generacija stvorenog kapitala kao takva.

Kada pominjemo jezik u tranziciji i skriveno-otkrivena značenja pojmova, čini se da Vi govorite upravo jezikom bliskim duhu marksističke filozofije, odnosno jezikom „tvrde“ političke levice?

Kao istraživač protivrečnosti globalne strukture i razvoja savremenih društava, između dva osnovna makro pojmovno-teorijsko-metodološka pristupa, stratifikacijsko-funkcionalističko-pozitivističkog, na jednoj strani, te klasno-novo-materijalističko-dijalektičkog, na drugoj strani, opredelila sam se za ovaj drugi. Osnovni razlog za ovakvo moje svesno opredeljenje istraživačke strategije jeste činjenica da samo pojam društvene klase, već po svojoj definiciji, upućuje na istraživanje realno postojećih protivrečnosti između interesa velikih društvenih grupacija koje zauzimaju kvalitativno različite (upravljačko nadzorne ili izvršilačke) funkcije u društvenoj podeli rada i kvalitativno različit odnos prema sredstvima za reprodukciju života (vlasnički ili nevlasnički). Pojam društvenog sloja, naprotiv, prikriva ove realno postojeće protivrečnosti i upućuje samo na merenje kvantitativne razlike između pojedinačnih pripadnika velikih društvenih grupacija koji zauzimaju odgovarajuća mesta na kontinuiranim i navodno međusobno nezavisnim skalama ekonomskog bogatstva, političke moći i društvenog ugleda.

Pojasnite kontekst “suprotstavljenih klasa”u ovom vremenu.

Istina, klase „po sebi“ u gore pomenutom značenju, retko se preobražavaju u čistom obliku u klase „za sebe“, to jest u samosvesne i samoorganizovane političke delatnike usmerene

na očuvanje odnosno na ukidanje klasne podele rada i krupne privatne svojine kao njenog pravnog izraza. Ova borba se već više od pet vekova odvija u okvirima specifičnog istorijskog društvenog sistema. Radi se o modernom kapitalističkom sistemu koji istovremeno odlikuje jedinstvenost svetske privrede na jednoj strani, i fragmentiranost njegove političke organizacije u nacionalne države, s druge. Kao posledica ove dualne prirode klasne strukture, umesto internacionalnog samoosvešćivanja svih „prezrenih na svetu“, daleko češće smo svedoci samoosvešćivanja statusnih grupacija (rasnih, etničkih, verskih) unutar pojedinih nacionalnih država. Ova pojava je naročito izražena u društvenim situacijama gde se ogromna većina izrabljivanog lokalnog stanovništva na periferiji svetske kapitalističke privrede u savezu sa malobrojnou domaćom sitnoburžoaskom inteligencijom bori protiv kolonijalne i imperijalističke eksploatacije kapitalista centra i njihovih regionalnih i lokalnih saveznika, od koje eksploatacije indirektnih koristi imaju i tzv poburžooženi radnici centra.

Da li je privatizacija, neminovno i zakonito, posao u kojem dobro prolaze samo „loši momci“?

Modeli privatizacije, istina, mogu da budu manje loši, pa stoga i posledice manje pogubne, kao na primer u Sloveniji. Pored bolje startne pozicije u okviru obe Jugoslavije, te podrške Zapada tokom separatističkih i građanskih ratova devedesetih godina, građani Slovenije su odbili da primene savete ideoloških predstavnika transnacionalne finansijske oligarhije. Umesto da primene 'šok terapiju' deregulacije, liberalizacije i ubrzane privatizacije, koja se i dalje sprovodi u Srbiji, očuvali su najduže državnu banku, strateška državna preduzeća, sisteme i kadrove stasale u okviru takozvane samoupravne tržišne privrede. Sve ovo nije sprečilo da bruto domaći proizvod padne i u Sloveniji za 8.3 odsto u 2009. godini. Pad BDP-a je i u Sloveniji praćen padom životnog standarda i porastom nezaposlenosti kao i širom sveta, pošto je globalno dominantan kapitalistički način proizvodnje zapao u sistemsku krizu akumulacije kapitala usled unutrašnje protivrečnosti potencijalno neograničenog razvoja društvene proizvodne snage rada, s jedne strane, te parazitskog prisvajanja, i spekulativne upotrebe neplaćenog viška rada od strane malobrojne finansijske oligarhije, s druge.

Kako komentarišete razloge zbog kojih najveći deo naše društvene elite, naravno među njima i mnoge vaše kolege, nerado javno govore o katastrofalnim učincima tranzicije?

To su oni isti razlozi zbog kojih je svojevremeno novo-stara klasa tokom uspona na vlast ćutala, bolje reći brižljivo skrivala da njena osnovna namera nije reforma socijalizma nego restauracija kapitalizma. Zemlje SEV-a, Jugoslavija i druge po samoimenovanju socijalističke zemlje, zapale su u stagnaciju kada su iscrpljene mogućnosti ekstenzivnog rasta i destimulativnog i birokratizovanog centralnog planiranja, praktično u isto vreme kada su u stagflaciju i fiskalnu krizu zapale i tzv države blagostanja u zemljama realnog kapitalizma, usled udaranja u granice profitabilnosti. Tokom Drugog svetskog rata došlo je do masovnog razaranja kapitala i rada, koji su još od Velike krize depresije iz 1929. godine bili 'suvišni' sa stanovišta akumulacije kapitala. Sredinom sedamdesetih godina, u okviru celovitog sistema svetske kapitalističke privrede došlo je do iscrpljivanja učinaka ovog razaranja. Federalne rezerve SAD-a pod kontrolom dvanaest bankarskih porodica 1971. godine ukinule su zlatni standard da bi štampanjem bez pokrića sve bezvrednijeg papirnato dolara, nametnutog kao privilegovano sredstvo plaćanja u svetskoj trgovini, finansirale rat u Vijetnamu. Ova praksa je kulminirala poslednjih deset godina kada je nakon, po svoj prilici insceniranog terorističkog napada na Svetski trgovinski centar i Pentagon, finansijska oligarhija povelala rat protiv 'osovine zla' i terorizma, a zapravo za rekolonizaciju bivšeg 'drugog' i 'trećeg' sveta. Balon je pukao kada su novčanice bez pokrića i mnogobrojni derivati nekoliko desetina puta

premašili ukupnu društvenu bruto proizvodnju čitavog sveta i više nisu mogli da budu špekulativno plasirani u tržište nekretninama. Kapitalistički način proizvodnje je ponovo zapao u sistemsku krizu depresije od 2008. godine.

Upravo o tome se dovoljno i razgovetno ne govori...

Motiv ćutanja domaće mladae buržazije i njenih ideoloških predstavnika se promenio samo utoliko što cilj ovoga puta više nije bio uspon na vlast nego ostajanje na vlasti. Ponavljanje sistemske krize se desilo sasvim suprotno, donedavnim tvrdnjama kako stranih tako i domaćih glasnogovornika transnacionalne finansijske oligarhije, da se to više nikada ne može i neće ponoviti. Trenutno je glavni zadatak domaćih ideoloških predstavnika kapitala da zamajavaju građane da je oporavak odmah iza ugla, samo još malo da se strpe i stegnu kajiš dok se do kraja i prema Zakonu usvojenom bez prave legitimnosti, sprovede privatizacija do kraja. Osiromašenim, bolesnim i dekvafikovanim građanima obećavaju da će dobiti hiljadu evra ako već nisu dobili lilihip za pristanak na dosadašnji talas pljačkaške privatizacije!

Priče o oporavku „odmah iza ugla“ ipak prolaze!?

Prevođenje opljačkanih i poniženih građana žednih preko vode sve će teže polaziti za rukom glasnogovornicima kapitala, s obzirom da je i radnički simbol petooktobarske (kontra)revolucije, Džo Bagerista, simbolički odeven u robijaško odelo sa brojem 05.10.2000. zbog izneverenih obećanja, razočarano zaključio: „Vlast je prodala sve, jedino čekaju da dođu stranci i proglase protektorat“. („Kurir“, 6. oktobar 2009)
Domaća inteligencija ni u ćutanju ni u milozvučnom zamajavanju građana raznim vrstama apologije privatizacije, nije ni originalna ni usamljena u svetu. Čini se da postoji zapravo međusobno utrkivanje ko će prvi domaću javnost da zaseni najnovijom terminološkom modom označavanja savremenih društava vojno organizovanih u NATO kao rizičnih, refleksivnih, informatičkih, na znanju utemeljenih i slično, samo ne kao kapitalističkih i imperijalističkih.

Tranzicija na Balkanu je sasvim posebna, već i zato što je bila nametnuta ratom i sankcijama. Vi upozoravate: „Važno je da uočimo da neposredni akteri vojne intervencije NATO-a u SRJ poput Stroba Talbota, bivšeg zamenika državnog sekretara SAD-a, otvoreno priznaju da je otpor ‘Miloševićeve Jugoslavije’ prema ‘širim trendovima’ političkih i ekonomskih reformi - a ne sudbina kosovskih Albanaca - ono što najbolje objašnjava NATO rat“.

Za iole pažljivije posmatrače svojevremene tranzicije iz predkapitalističkih u kapitalistički način proizvodnje nema ničeg posebnog ni šokantnog u činjenici da upravo rat i nasilje predstavljaju 'carski' put takozvane 'prvobitne' akumulacije kapitala, odnosno sredstvo odvajanje neposrednih proizvođača od sredstava za proizvodnju i njihovo pretvaranje u dvostruko slobodne robove ekonomski prinuđene da na tržištu prodaju svoju jedinu robu, radnu snagu. Preduzetništvo i vrednosti postignuća više ili manje podstaknuti radnim etikama svetskih religija ili instant kursevima demokratije i menadžmenta, na kojima insistiraju strani i domaći teoretičari modernizacije, mogu da objasne samo 'puževski' put ukрупnjavanja sitne industrijske i poljoprivredne buržoazije koja prvobitno i sama radi sa sredstvima proizvodnje u ličnom ili porodičnom vlasništvu. U pogledu upotrebe rata i nasilja se ništa bitno nije promenilo od produženog petnaestog veka. Gde god se pojavi otpor širenju ili restauraciji kapitalizma, polukolonijalne, ali i klasične kolonijalne zavisnosti, otpor se savladava vojnom silom.

Sa upotrebom „gole“ sile ipak se taktizira, mada smo sve češće svedoci i nimalo

prikrivenih bestijalnih agresija.

Vojna tehnika je samo uznapredovala od topovnjača do bombardera sa radioaktivnim projektilima. Finansijska i korporativna transnacionalna buržoazija ih upotrebljava sa genocidnom surovošću da bi obeshrabrila otpor u drugim sredinama. Bahata iskrenost pojedinih glasnogovornika kapitala samo otežava posao onom delu ideoloških predstavnika kapitala koji su svesni da je neophodan izvestan stepen legitimacije i prikriivanja gole sile kao stalne potencije kapitalističkog načina proizvodnje. Nije moguće neograničeno sedeti na vlasti na isukanim bajonetima, pošto gola sila postaje preskupa i sve ranjivija na udruživanje i revolucionarni bunt mase naroda koji više nema šta da izgubi, a ima šansu da preuzme svoju sudbinu u svoje ruke.

Činjenica da je „srpski diktator“ ponajviše stradao zbog otpora bezrezervnom prihvatanju sistema i ekonomskog ustrojstva liberalnog kapitalizma danas je u srpskom društvu zabranjena tema, velika „jeres“ o kojoj razumni ljudi ne pričaju? Otkuda toliko, reklo bi se - tragične društvene kratkovidosti?

Ono što nazivate 'društvenom kratkovidnošću' je zapravo milionima američkih dolara i drugih valuta zemalja vojno organizovanih u NATO, plaćena medijska kampanja žigosanja kao diktatora svih narodnih vođa koji su svaki u svoje vreme bili, a mnogi su i danas, vrlo popularni u vlastitom narodu poput Fidela Kastro, Huga Čaveza, Lukačenka, zato što se opiru 'širim trendovima ekonomskih i političkih reformi' po nametnutom modelu i u interesu transnacionalnog kapitala. Medijsku demonizaciju, fabrikaciju glasina i formiranje neprijateljskog javnog mnjenja prema nepoćudnim predsednicima, u stopu prate i drugi instrumenti pokušaja njihovog svrgavanja sa vlasti. Ovi instrumenti uključuju finansiranje domaće demokratske opozicije, nevladinih organizacija, separatističkih i terorističkih oružanih formacija, zavođenje ekonomskih sankcija, pa ako ni to nije dovoljno, onda slede direktne vojne intervencije od kojih stradaju čitavi narodi. Glavni finansijeri demokratskih revolucija duginih boja i pučeva protiv 'diktatora' su milozvučni instituti za otvoreno društvo, za mir, fondacije za demokratiju i za pomoć demokratiji. Kritički intelektualci Poljske ukazuju i na veliko finansijsko angažovanje katoličke crkve u rušenju kako komunista sa vlasti, tako i aktualnih nepoćudnih predsednika u susednim zemljama, prateći politički subverzivnu delatnost, unijaćenjem pravoslavnog stanovništva u zemljama nastalim nakon raspada SSSR.

Kampanja protiv „diktatora“ Miloševića bila je, čini se, jedna od najžešćih?

U okolnostima trajanja medijske i akademske kampanje kritike 'blokiranja tranzicije' za vreme predsednikovanja Slobodana Miloševića, osvežavajuće zvuči komentar jednog njegovog oštrog kritičara i svojevremenog glavnog domaćeg finansijera Demokratske stranke, da je Despot, kako ga je nazvao „bio izabran na demokratski način, da je pobeđivao u svim izbornim ciklusima i imao punu podršku naroda za svoju katastrofalnu politiku.“ (Setimo se da je za pravovaljani izbor potonjih predsednika bilo neophodno da se promene odviše zahtevne odredbe izbornog zakona u pogledu izlaznosti birača u prvom krugu predsedničkih izbora). Odajući poštu Borki Vučić koja je poginula pod sumnjivim okolnostima Branko Dragaš zaključuje: „Znam da je njenim umećem i vezama po svetu, srpska privreda dobijala energente, opremu, rezervne delove i sirovine kako bi mogla da radi u uslovima sankcija, prihoduje i zapošljava radnike. Njenim zalaganjem i urgiranjem uspela je srpska privreda, naročito veliki državni sistemi, da se održe.“ (<http://www.dragas.biz/content/view/6388/69/>)

Kada, navodeći porazne učinke tranzicije kažete: Treba hitno zaustaviti ugrožavanje samog biološkog opstanka stanovništva u Srbiji, treba da obnovimo i

preusmerimo proces materijalne proizvodnje na solidarno stvaranje uslova za dostojanstven život, rad i razvoj kreativnih sposobnosti svih građana - dakle kada to kažete, razumno je postaviti vam pitanje: DA, ALI KAKO to sada učiniti?

Onako kako to rade građani upravo u zemljama u kojima su njihovi predsednici ocrnjeni kao diktatori u medijima pod kontrolom transnacionalnog finansijskog i korporativnog kapitala. U ovim zemljama su natprosečno visoka izdvajanja iz budžeta za svima dostupno zdravstvo, obrazovanje, stanovanje, dugoročne i gotovo beskamratne kredite za razvoj proizvodnih i potrošačkih kooperativa i u najsiromašnijim komunama uz učešće u odlučivanju svih stanovnika.

Model privatizacije koji se sprovodi u Srbiji nazvali ste - procesom bez legitimiteta. Mnogi dodaju i - „legalizovanom pljačkom“. Neobično je ipak, što su inspiratori i mentori ovog modela, sprovedenog pod budnim okom MMF-a, već deceniju u vrhu srpske vlasti kao arogantna „odabrana manjina političara koji znaju bolje od većine građana šta je dobro za njih“!?

U svim klasnim društvima nije neobično, nego je zapravo pravilo da vladajuća klasa koristi državni aparat upravo da bi legalizovala svoju nelegitimnu pljačku i tlačenje. Već pomenuti Branko Dragaš je sproveditelje naloga MMF-a nazvao tržišnim fundamentalistima. Oni su nakon izvršene kontrarevolucije i dolaska okupacione vlasti, bez stručnog znanja i iskustva rada u privredi, a naoružani puškama i motkama, upali direktno sa ulice u Narodnu banku, ključne infrastrukturne sisteme i preduzeća. Uništavanje domaćeg bankarstva i pljačkaška rasprodaja strateških preduzeća na doboš za male pare i provizuju, na privatnom računu Dragaša, ne čudi pošto su tržišni fundamentalisti i dovedeni na vlast sa zadatkom da slome ekonomsku moć Srbije.

Sprovedenje neoliberalnog koncepta prinudne i ubrzane privatizacije koji je, između ostalog, Srbiju „gotovo zatrte vlastite industrijske proizvodnje pretvorio u prezaduženo polukolonijalno tržište za uvoznu robu“, nastavlja se. Neki stručnjaci upozoravaju da nas očekuje drugi talas privatizacije, možda pogubniji od pređašnjeg?

Tržišni fundamentalisti zaista još uvek nisu potpuno završili dobijeni zadatak pa sada užurbano nastoje da to učine. Jedino od građana Srbije zavisi da li će uspeti da se održe na vlasti dok ne budu mogli svojim mentorima da podnesu izveštaj da Srbije, kao iole suverene političke organizacije svojih građana, više nema.

Kako to da domaći tržišni fundamentalisti ne spominju da je dramatična kriza kapitalizma dovela u pitanje neoliberalni koncept toliko da se u SAD na primer država (a ne tržište) odlučujuće upliće u poslove upravljanja ekonomijom?

Nemam utisak da domaći tržišni fundamentalisti uspešno prećutkuju povećano uplitanje države u privredne tokove u SAD-u i drugim kapitalističkim zemljama centra. Oni su jednostavno teorijski zanemeli kao i njihovi pojmovno-teorijsko-metodološki mentori pošto nemaju imanentno objašnjenje pojave sistemske krize. U okviru njihovog sistema objašnjenja i razumevanja društva u kojem žive, naime, nema mesta za tumačenje krize unutrašnjim protivrečnostima između upotrebne i prometne vrednosti svih roba, a naročito radne snage društvenih ljudi. Na praktično-političkom planu, stiče se utisak da se jedan deo njih prestrojava u hodu, te kada su u prilici i sami primenjuju neke mere državne intervencije. Ključno je da se uoči da postoji značajna razlika u samim merama koje država preuzima zavisno od toga koja frakcija buržoazije se dočepa poluga vlasti, parazitsko spekulativna bankarska i trgovačka oligarhija, ili proizvodno orijentisani industrijski i agrarni kapital.

Šta je alternativa (naravno, u okviru „održive sadašnjosti i budućnosti“) bestijalnoj privatizacionoj pljački?

Prva hitna mera trebalo bi da bude preispitivanje dosadašnje privatizacije, poništavanje onih koje su bile ne samo nelegitimne nego i nelegalne, te donošenje zakona o zabrani rasprodaje preostalih domaćih banaka (kao što je to slučaj u Francuskoj), prirodnih bogatstva, infrastrukturnih sistema i javnih službi. Njihova dalja rasprodaja eliminisala bi svaku mogućnost sprovođenja bilo kakve strategije društvenog razvoja usmerene na zadovoljavanje potreba ogromne većine stanovništva, umesto na privatne ekstraprofite oligarhije.

U cilju pravednije raspodele društveno stvorenog bogatstva, treba povećati minimalne najamnine i penzije i time povećati masovnu platežno sposobnu potražnju za proizvode domaće industrije i poljoprivrede, uvesti progresivno oporezivanje najbogatijih, obavezu stranih kompanija da deo profita reinvestiraju u Srbiji, kao i pravo zaposlenih na učešće u dobiti i u odličivanju u domaćim i stranim preduzećima.

Ovo ohrabrujuće i lepo zvuči, ali jaz između pomenutog „treba“ u stvarnosti gotovo da deluje nepremostivo!

Nije - ako zaposleni pristupe okupaciji preduzeća u kojima privatni vlasnici sabotiraju ili ne znaju da organizuju proizvodnju. To su uradili zaposleni u Argentini nakon devalvacije domaće valute, masovnog bega kapitala i stavljanja fabrika pod ključ.

Treba razmotriti i mogućnost i na referendumu odlučiti da li da smanjimo težinu jarma dužničkog ropstva, u koje su nas uvalili tržišni fundamentalisti dupliranjem zaduženosti i prepolovljivanjem pokrivenosti uvoza izvozom za deset godina svoje vladavine. Treba proglasiti moratorijum na otplatu duga i preusmeriti pozajmljena sredstva u proizvodnju. Valja i obnoviti tužbu protiv NATO-a i zahtev za odštetom zbog počinjenog zločina protiv mira i genocidnog razaranja radioaktivnim projektilima, čije su samo direktne materijalne štete po konzervativnim procenama iznosile 30 milijardi dolara.

Smanjenju deficita platnog bilansa doprinelo bi i oporezivanje uvoza i podsticanje izvoza od dobijenih sredstava, umesto do nedavno jednostranog sprovođenja sporazuma o slobodnoj trgovini na štetu domaće industrije.

Na kojim pretpostavkama se temelji vaše uverenje da alternativa postoji?

Ono što učvršćuje uverenje da alternativa postoji i da stasavaju subjekti koji će je definisati i sprovesti, jeste pojava oblika samoorganizovanja razbaštinjenih, obespravljenih i egzistencijalno ugroženih radnika i građana Srbije u borbi protiv antidemokratskih procesa koji generišu ekstremnu socijalnu nejednakost. Pod mobilišućom parolom „dosta kukanja, organizujmo se“, angažovani studenti, mladi ljudi i žene okupljeni oko Pokreta za Slobodu, svoje obrazovanje i energiju uložili su u podršku pisanom rečju i direktnom akcijom sudbonosnoj socijalnoj borbi radnika za očuvanje proizvodnje u svojim preduzećima. Čuvajući svoja radna mesta oni dugoročno doprinose i preokretanju dosadašnjeg negativnog trenda deindustrijalizacije zemlje, kao i podsticanju neposrednog demokratskog učešća širokih slojeva ljudi u rešavanju egzistencijalnih problema koji ih se neposredno tiču.

Koliko je u ovom trenutku realno ostvariv pomenuti oblik „samoorganizovanja“ i gde su njegovi centri?

Koordinacioni odbor radničkih protesta za sada obuhvata predstavnike štrajkačkih odbora preduzeća u Zrenjaninu, Rači, Kragujevcu, Čupriji, Beogradu i Vršcu. Svakim danom povećava se broj učlanjenih. Delegati štrajkačkih odbora radnika okupljaju se na sastancima Koordinacionog odbora, analiziraju dokumentaciju, artikulišu prioritetan zahtev, razmenjuju iskustva koja prenose svojim kolegama. Kada sami štrajkači odluče šta će od njih primeniti,

pišu saopštenja za javnost i šalju zahteve glavnom adresatu protesta. Članovi Koordinacionog odbora uzajamno se podržavaju da ostanu uporni u okupaciji preduzeća koja imaju ozbiljne proizvodne mogućnosti, u uličnim protestima i izbacivanju neodgovornih novih vlasnika koji svesno pokušavaju da unište proizvodnju u preduzećima koja su radnici decenijama gradili radi pranja novca i špekulisanja skupim građevinskim zemljištem. Cilj protesta je vršenje pritiska na korumpirane državne institucije poput Agencije za privatizaciju, da ispunjavaju svoju zakonsku obavezu i kontrolišu sprovođenje ugovora o privatizaciji. Radnici „Jugoremedije“, „Zastave elektro“ i „Ravanice“ uspeali su da sačuvaju svoje fabrike, a radnici i radnice „Raške“, „Šinvoza“, „BEK-a“, „Trudbenikgradnje“, „Srboleka“, „Vršačkih vinograda“ i „Ipoka“, još uvek se bore. Kontakti postoje i sa „Kopaonikom“ iz Kuršumlije da se podrži ponovno pokretanje proizvodnje i tako spase čitav grad.

Nije tajna da su pojedine grupe o kojima govorite izložene svojevrsnim merama represije!

Uprkos neprijatnim iskustvima legitimisanja od strane policije, preovlađuje pozitivno iskustvo da obični članovi policije otvoreno kažu da će biti na strani radnika pošto su razumeli opravdanost njihove borbe. U pogledu odnosa prema postojećim registrovanim sindikatima, praksa je pokazala da je plodna saradnja sa lokalnim podružnicama čiji su sindikalisti podložniji radničkoj kontroli. Za razliku od njih, uočeno je odsustvo angažovanja birokratizovanih i korumpiranih rukovodstava u sindikalnim centralama na povezivanju radničkih protesta u odbrani interesa radnika, pa čak i svesni pokušaji sabotiranja radničkih protesta.

Kloneći se politikantskih i ideoloških parola i grandioznih planova koji trenutno prevazilaze njihove kapacite, resurse i infrastrukturu, zalažu se za donošenje sistemskih mera vraćanja vlasništva građevinskog zemljišta i akcija preduzeća u državnom vlasništvu lokalnim samoupravama. Lokalne samouprave više su zainteresovane za očuvanje zaposlenja lokalnog stanovništva u poslednjim preduzećima koja su nekako preživela privatizaciju i podložnije su demokratskoj kontroli samih radnika, od centralizovane vlasti u glavnom gradu.

Iskustvo nam govori da izborne (stranačke) promene vlasti u lokalnim sredinama ne dovode i do suštinskih životnih i društvenih promena!?

Svesni da puka personalna promena na vlasti ništa sistemski neće promeniti, kao glavni problem uočavaju to što političke stranke isisavaju novac iz retkih preduzeća u kojima se očuvala proizvodnja za finansiranje opstanka na vlasti tako što postavljaju 'svoje' nestručne ljude da njima upravljaju. Zametak jasno artikulisane radničke partije vide u Ravnopravnosti koju su osnovali radnici „Jugoremedije“, kako bi svoj uspeh u borbi za fabriku zaštitili i političkim putem. Oni pomažu radničke grupe u i izvan Zrenjanina.

U perspektivi teže stvaranju nezavisnog i demokratskog radničkog pokreta u kojem će krajnji ciljevi društva ravnopravnosti, socijalne pravde, bez ugnjetavanja i neimaštine kao pretpostavci lične slobode, biti prisutni u sredstvima borbe i načinu svakodnevnog približavanja njihovom ostvarenju.

A do tada?

Do tada upozoravaju vlast da se duboki problemi ukidanja radnih mesta nastali pljačkaškom privatizacijom ne mogu rešiti merama povezivanja staža i jednokratne novčane pomoći i da ni u jednoj zemlji koja sebe smatra demokratskom, vlada ne sme da ograničava pravo na mirno izražavanje nezadovoljstva, te da odustane od najavljene represije nad radničkim protestima.

Da li je delovanje Pokreta za slobodu i Koordinacionog odbora svojevrsno pozivanje na „restauraciju“ socijalizma i kakve šanse danas u našem društvu imaju ovakve ideje?

Ne želeći da rizikujem da ih pogrešno tumačim, izneću svoje mišljenje o postavljenom pitanju. Moglo bi se govoriti o restauraciji socijalizma da je u svetskim razmerama postojao kvalitativno novi način proizvodnje, pre svega, da je u okviru njega bila ukinuta klasna podela rada. Stvarnost je bila drukčija, tek se pomaljao novi način proizvodnje u okviru dominacije kapitalističkog u svetskim razmerama. Pri tome su zameci novoga bili svakodnevno pritisnuti istorijski nasleđenim nedovoljno razvijenim proizvodnim snagama u bivšim kolonijama i polukolonijama, te više ili manje otvorenom vojnom intervencijom imperijalističkih sila koje svim silama nastoje da ih vrate ili zadrže u kolonijalnom i neokolonijalnom položaju, odnosno u okviru međunarodnih manifestacija klasne podele rada.

U ovim svetsko-istorijskim okolnostima, mislim da je mudro da pripadnici Pokreta i Odbora izbegavaju upotrebu kontroverznih i zloupotrebu kompromitovanih izraza. Kako nazvati drukčije nego zloupotrebom, kada su samozvane radničke, socijalističke i socialdemokratske partije u svetu i kod nas sprovodile i dalje sprovode program privatizacije raznih oblika kolektivne svojine često još bezobzirnije od partija koje su već po svojem imenu usmerene na konzerviranje kapitalizma?

Početni oblici samoorganizovanja i preuzimanja inicijative od strane zaposlenih u neuspešno privatizovanim preduzećima s ciljem da održe proizvodnju i radna mesta, kao i podrška koju im u tome pružaju praktično svi pripadnici lokalne zajednice, a sve više i žitelji drugih sredina sa istovrsnim problemima, naročito kritički deo visoko obrazovanih pripadnika sitne buržoazije, očigledno pokazuju da je primitivna akumulacija kapitala došla do granice društvene snošljivosti u Srbiji. U takvoj konkretnoj konstelaciji odnosa, važnije od imenovanja preduzetih mera, jeste da se spreči dovršavanje rasprodaje prirodnog i društveno proizvedenog bogatstva.

Šta vi mislite o mogućnosti „povratka“ socijalizma?

Lično nemam dilemu oko toga da ukoliko ogromna većina za čovečanstvo ne odabere kvalitativni skok u socijalizam, ciklične i sve razornije systemske krize će sve nas iz kapitalizma kao modernog ropstva, dovesti preko društveno proizvedenih katastrofa, do samouništenja.

Razgovarala Ljiljana Bogdanović

The original source of this article is [Pečat](#)

Copyright © [Vera Vratuša](#), [Pečat](#), 2010

[Comment on Global Research Articles on our Facebook page](#)

[Become a Member of Global Research](#)

Articles by: [Vera Vratuša](#)

Disclaimer: The contents of this article are of sole responsibility of the author(s). The Centre for Research on Globalization will

not be responsible for any inaccurate or incorrect statement in this article. The Centre of Research on Globalization grants permission to cross-post Global Research articles on community internet sites as long the source and copyright are acknowledged together with a hyperlink to the original Global Research article. For publication of Global Research articles in print or other forms including commercial internet sites, contact: publications@globalresearch.ca

www.globalresearch.ca contains copyrighted material the use of which has not always been specifically authorized by the copyright owner. We are making such material available to our readers under the provisions of "fair use" in an effort to advance a better understanding of political, economic and social issues. The material on this site is distributed without profit to those who have expressed a prior interest in receiving it for research and educational purposes. If you wish to use copyrighted material for purposes other than "fair use" you must request permission from the copyright owner.

For media inquiries: publications@globalresearch.ca